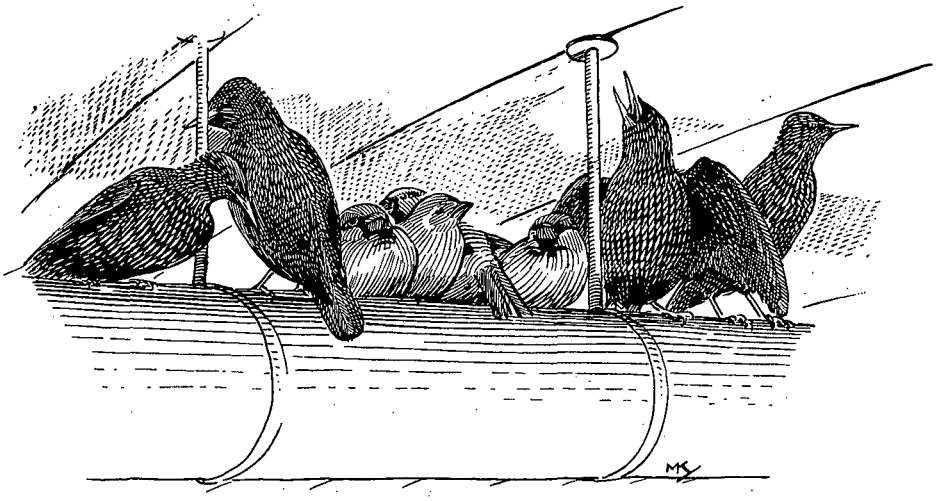

J. Reijnders:

Over het nachtleven van spreeuwen en mussen

In januari en februari van dit jaar heb ik een slaapplaats van spreeuwen en mussen in een vliegtuighangar op Schiphol geobserveerd. Tijdens werkzaamheden in continudienst was het mogelijk zowel 's nachts als 's morgens en 's avonds waar te nemen. Het aantal vogels, dat van de slaapplaats gebruik maakte, was gering, doch hun gedragingen waren erg grappig. Het meest typische was wel, dat de vogels soms al omstreeks middernacht ontwaakten en de acht uren tot zonsopgang in de hangar doorbrachten met allerlei drukke bezigheden.

In januari maakten ongeveer twintig spreeuwen en vijftig mussen van de slaapplaats gebruik. Deze was gunstig gelegen in de bovenhoek van de hangar, waar een aantal verwarmingsbuizen dicht opeen liggen. Op deze buizen, waar warme lucht doorheen stroomt, streken de vogels 's avonds neer. De slaapplaats was niet alleen lekker warm, het was ook een der donkerste en rustigste plaatsen in de hangar. Een voordeel voor de vogels was ook, dat er elke nacht brood werd gestrooid, iets wat bij sneeuw en vorst een uitkomst kon zijn.

Er waren echter ook ongunstige factoren voor de vogels. Aangezien er 's nachts gewerkt werd, was het er niet rustig en brandde er ook licht. Geregeld gingen 's nachts de hangardeuren helemaal open en daalde de temperatuur heel snel tot omstreeks die van de buitenlucht. Bij koud weer waren de hangardeuren dikwijls gesloten en dan konden de vogels niet meer in of uit. Ze moesten dan wachten tot de deuren geopend werden, maar daar er geregeld wel iets via deze deuren getransporteerd moest worden, duurde dit wachten nooit zo erg lang.

Aangezien de spreeuwen mij het meest interesseerden, heb ik hieraan de meeste aandacht besteed. 's Avonds arriveerden de spreeuwen in groepjes van twee of drie of solitair bij de hangar. Als de deuren open waren,

Tekening: M. J. C. Kolvoort

vlogen ze meestal vrij vlug naar binnen, maar bij gesloten deuren werd er op het dak gewacht of vlogen ze voor de deuren heen en weer. Zo kon het voorkomen, dat er een stuk of tien spreeuwen zaten te wachten, die, zodra de deur een paar meter open ging, vlug naar binnen vlogen. Enkele spreeuwen waren echter zo handig om al eerder via een gebroken ruit naar binnen te glippen.
In januari arriveerden de vogels vanaf een half uur voor zonsondergang tot zonsondergang. Ongeveer één uur daarna was alles rustig op de slaapplaats. Maar acht tot zes uur voor zonsopgang werd de nachtrust al beeindigd en dan waren de vogels voortdurend in de weer, totdat het buiten licht genoeg was om te vertrekken. Dit vertrek vond plaats tussen een half uur voor zonsopgang tot zonsopgang. Ter oriëntatie zij vermeld, dat op 15 januari de zon zich van 8.45 tot 16.55 boven de horizon bevindt. De spreeuwen verbleven 's nachts dus ongeveer vijftien uur in de hangar, waarvan soms slechts zes uur gerust werd. De uren tussen ontwaken en uitvliegen werd gevuld met fluiten, baltsen, heen en weer vliegen tussen zitplaatsen, rondvluchten in de hangar, brood eten en water drinken. Vooral het drinken was grappig om te zien. Als een vliegtuig buiten in de regen had gestaan en daarna in de hangar kwam, lagen er waterdruppels op de vleugels. Het gebeurde dan dikwijls, dat een groepje vogels, spreeuwen en mussen, er plotseling op af vloog en heel ijverig de grote waterdruppels ging opzuigen. Ze moesten wel vijf druppels opzuigen, voordat ze de kop in de hoogte staken om het vocht door te slikken, en dit terwijl er toch genoeg plasjes op de grond lagen. Deze drinkmethode, van vijf druppels opzuigen, één keer slikken, viel de monteurs in de hal ook op, terwijl ze overigens toch weinig aandacht aan de vogels schonken. Alhoewel de spreeuwen dus al vroeg ontwaakten, hadden ze aanvankelijk weinig belangstelling voor het brood op de vloer. Pas omstreeks anderhalf uur voor zonsopgang kwamen er tien of vijftien tegelijk op het brood af.
In „*Natura*" van mei 1955 vertelt de heer A. N. Swart over huismussen, die leven en broeden in een garage te Amsterdam. Schrijver veronderstelt, dat deze mussen hun slaap naar de ondergaande zon regelen. Bij de spreeuwen en mussen in de hangar heb ik geen duidelijk verband kunnen ontdekken tussen ontwaken en de zonnetijden. Soms kon er bij twee opeenvolgende ochtenden al meer dan een uur verschil zijn. Het scheen, dat de vogels bij kouder weer vroeger ontwaakten. Ook de mate van het lawaai en de lichthoeveelheid in de hangar zullen hierop m.i. invloed uitoefenen. De spreeuwen, die slaapplaatsen buiten gebruiken, beginnen doorgaans een half uur voor het vertrek rumoerig te worden. De vertrek- en aankomsttijden van de hangarspreeuwen corresponderen vrijwel met die van de buitenslaapplaatsen.
In het begin van februari werd van slaapplaats veranderd, zowel door spreeuwen als mussen. Waarschijnlijk gebeurde dit door de invloed van de vorstperiode gedurende de eerste week van deze maand. Het aantal spreeuwen was bovendien gereduceerd tot zeven, en deze kropen 's avonds in een bak van de verwarmingsinstallatie bovenin de hangar. De mussen sliepen erg verspreid, sommige in luchtroosters, waar een temperatuur van ca. 40 graden C. heerste. Dit bleef zo tot maart en daarna was ik niet meer in de gelegenheid om waarnemingen te doen.

Soms kwamen er ook overdag spreeuwen in de hangar, die daar gingen baltsen. In de eerste dagen van maart vloog een spreeuw rond met nestmateriaal en evenals vorige jaren hebben er weer enkele spreeuwen gebroed. Overdag waren er ook geregeld mussen en deze vogels gedroegen zich ongeveer hetzelfde als de spreeuwen. Ze waren ook al in alle vroegte bezig met fourageren en balts, maar ook hier was de belangstelling voor brood de eerste uren na het ontwaken maar matig. Er broeden ieder jaar tien of meer paren mussen in de hangar.
Het is waarschijnlijk, dat elke nacht dezelfde spreeuwen in de hangar sliepen en dat deze zich overdag op de luchthaven ophielden. Er waren overdag heel wat meer spreeuwen op Schiphol, maar deze trokken 's avonds naar slaapplaatsen in de stad of in de polder. Met zekerheid kon ik vaststellen, dat één bepaalde spreeuw van 30 december tot 4 maart steeds in de hangar sliep, want deze vogel was goed te herkennen aan een erg typische fluittoon.
Bij het waarnemen kreeg ik sterk de indruk, dat er zeven spreeuwen waren, die zich beter dan de andere in de hangar thuisvoelden en zich daardoor ook onderscheidden. Zij hadden waarschijnlijk in de hangar gebroed of waren er geboren. Bij het binnenvliegen was dit al te zien, want sommige vlogen rechtstreeks naar binnen, terwijl andere aarzelden en daarna met een andere spreeuw mee naar binnen vlogen. Bovendien waren er geregeld 's morgens al heel vroeg ongeveer zeven spreeuwen aan het baltsen, terwijl de rest nog op de slaapplaats verbleef. Deze andere zijn bij het invallen van de vorst waarschijnlijk naar warmere streken vertrokken, vandaar de reductie van twintig tot zeven in februari.

Dr. S. J. van Ooststroom:

Solanum triflorum Nutt. in Nederland

In *Natura* van oktober 1958, p. 150, vermeldde de heer Latenstein van Voorst een vondst van *Solanum triflorum Nutt.* in de duinen van de Amsterdamse waterleiding bij De Zilk en vroeg daarbij, of deze soort, die in zijn oude Heukels slechts van enkele plaatsen wordt opgegeven, zich uitbreidt. De redactie antwoordde hierop al dadelijk, dat volgens de door mij bewerkte 14e druk van Heukels' Flora van Nederland de soort tegenwoordig veel voorkomt op De Beer en in de buitenduinen van Voorne. Dit wil echter niet zeggen, dat zij daar uitsluitend wordt aangetroffen. Ook van andere plaatsen zijn gevallen van aanvoer en van inburgeren bekend geworden. Gaan wij de „geschiedenis" van deze uit Noord-Amerika afkomstige adventief hier te lande na — en dit is goed mogelijk met behulp van het in het Rijksherbarium te Leiden aanwezige herbarium-materiaal en met de gegevens, die in de Nederlandse literatuur voorkomen — dan blijkt, dat nauwkeurig bekend is, wanneer